כגון שנתכוון לכבות ולהבעיר דתנא קמא סבר לה א)כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת ור' אליעזר ברבי צדוק סבר לה כרבי נתן דאמר הבערה לחלק יצאת רבא אמר להקדים איכא בינייהו רב אשי אמר כגון שנתכוון לכבות והובערו מאיליהן ותנא קמא סבר לה ב)כרבי שמעון אדאמר דבר שאין מתכוין ג)פטור ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר לה כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין ד)חייב ה)תנו רבנן החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאיליהן תני חדא חייב ותני אידך ו)פטור א) הדתניא חייב ז)קסבר ח)מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והא דתנא פטור קסבר ט)מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה:

הדרן עלך ספק אכל חלב

כ)**אכל** ג)דם שחיטה בבהמה בחיה ובעוף בין טמאין בין טהורין דם נחירה (א) ג) דם עיקור דם הקזה שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו ד) ידם הטחול דם הלב ה) דם ביצים ט) דם חגבים י)דם התמצית אין חייבין עליו רבי יהודה מחייב בדם התמצית: **גמ'** כ)ת"ר יכל דם לא תאכלו שומע אני אפי' דם מהלכי שתים דם ביצים ו) דם חגבים דם דגים הכל בכלל ת"ל לעוף ולבהמה מה עוף ובהמה מיוחדין ז) שיש בהן טומאה קלה וטומאה חמורה ויש בהן איסור (ב) והיתר והן מין בשר אף כל שיש בהן טומאה קלה ח) לאוציא דם מהלכי שתים ט) שיש בהן טומאה חמורה ואין בהם טומאה קלה

ארציא

כגון שנתכוון לכבות העליונות כדי להבעיר התחתונות. כדמפרש רבי יוחנן בנפח שנו יב) ולאו נופח אלא רוצה לומר אותו שעושה הפחמין ביער קרבוני"ר בלע"ז יג) שנבערו העצים ונעשו פחמין יד) ומסיר הפחמין טו)גבוה מן האש ורוצה שיכבו לעשות מהם מלאכתם לעשות מהם ברזל (טו) ומשאין הפחמין דקין כי טז) אינו חפץ בהן להתחמם רק שיעשו אפר והוו קלקול ואינן ראויות לשום דבר והיה רוצה שיתאכלו לגמרי ויהיו אפר והוו נתכוין לכבות העליונות כדי להבעיר התחתונות ואותה הבערה של תחתונות אינו חפץ בהם כי אם שיעשו אפר והוו קלקול יז) לר"א ברבי (ילמק) [צדוק] מיחייב שתים משום כיבוי ומשום הבערה ואף על גב דמקלקל הוא ואף על גב דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה בהא סבירא ליה כר' יהודה דמחייב אף על גב דסבר כרבי שמעון במקלקל דהבערה ולרבנן אינו חייב משום הבערה דמקלקל בהבערה פטור: **סבירא** ליה כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין חייב. ואם תאמר לפי מה שפירש הר"י פרק קמא דכתובות יח) (דף ה:) ט)הא דאמר ר' יהודה דבר שאינו מתכוין אסור מדרבנן דוקא ולא מן התורה קשה דהכא משמע דמדאורייתא קאמר דמחייב חטאת ויש לומר דהכא היינו טעמא דמחייב רבי יהודה משום דהוי פסיק רישיה ולא ימות ואם תאמר אם כן אפילו רבי שמעון מודה ומאי קאמר תנא קמא סבירא ליה כרבי שמעון כו' ויש לומר דהכא הוי טעמא דמלאכה שאינו צריך לגופה יט) ורבי יהודה ורבי שמעון לטעמייהו והאי דנקט טעמא דדבר שאינו מתכוין כ) לא נצרכה דהא מלאכה שאינו צריך לגופו הוא ועוד כא) דסבר שאינו מתכוין הוא דאינו חפץ בהבערתן של הגחלים שאינו נהנה מהם אבל בהאי דקתני החותה גחלים להתחמם בהם לא נקט מתכוין ושאינו מתכוין שהרי להתחמם הוא עושה אבל מלאכה שאינו צריך לגופה היא ולכך פטר ר"ש לאע"ג דפסיק רישיה היא כיון דמלאכה שאינו צריך לגופה היא ופטור ואם תאמר והא דפרק הבונה (שבת קג.) דקאמר אפילו תימא כב) בארעא שאינו אגם דלא מתכוין פי' ופוטר כר"ש ופריך והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות פירוש אי אפשר שלא יפה הקרקע ומאי פריך מכל מקום מלאכה שאין צריך לגופה היא כג) ויש לומר דהתם ס"ד דהוה פסיק רישיה ולא ימות דניחא ליה כד) ולכך משני דעביד בארעא דחבריה דהוה פסיק רישיה דלא ניחא ליה כה) וכן מביא הערוך דפסיק רישיה דלא ניחא ליה שרי מההיא (סוכה דף לג:) דממעטין בלולב בי"ט ופריך והא מתקן לא צריכא דאית ליה הושענא אחריתי אי נמי דלאין צריך לגופה אף על גב שמתקנה שרי:

[ועי' עוד תוס' שבת מא: ד"ה מיחם ומ"ש שם על לנדון:]

הדרן עלך ספק אכל חלב

אכל דם שחיטה (נוהג) בו'. והקשה הר"י דבגמרא דריש מה בהמה חיה ועוף שמטמאין טומאה חמורה וטומאה קלה ועוף טמא אינו מטמא בגדים אבית הבליעה וא"כ אינו מטמא טומאה חמורה ומנלן דדמו אסור וי"ל דלמסקנא ניחא דמפיק ליה בכלל ופרט וה"ק לעוף ולבהמה מה עוף ובהמה מיוחדין דאיתנהו במינייהו טומאה חמורה וטומאה קלה כגון בטהורין לאפוקי דגים וחגבים דאין במינם שום טומאה חמורה כו' וכן צריך לומר דקאמר מה בהמה ועוף כו' ויש בהן איסור והיתר ומפרש לקמן (דף כא.) איסור קמי שחיטה והיתר לאחר שחיטה א"כ עוף טמא ובהמה טמאה שאין להן היתר לאחר שחיטה מנא ליה אלא שמע מינה הכי קאמר במין בהמה ועוף איכא איסור והיתר ואפי' למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה נחירה מיהא בעי ואיכא איסור והיתר ומכל מקום נוכל לפרש איסור והיתר קודם מיתה איסור מן החי משום בשר מן החי ולאחר מיתה איכא היתר משום מי אבל גבי טומאה חמורה צ"ל כדפירשנו ובגמרא דקאמר אי מה בהמה שאינה באה על בנים אף עוף שאינו כו' ה"נ מצי למימר אי מה בהמה שמטמאה טומאה חמורה אף עוף כו' לאפוקי דם עוף טמא שאינו מטמא טומאה חמורה וה"נ הוה מצי לפרש אף עוף שאינו בא על הבנים כגון מזומן אבל שאינו מזומן לא: **דם** עיקור. איכא דמפרש דם עיקור שנעקרו סימנין ממקום חיבורן אבל קשה כיון שאינה מתה על ידי כך והלכה למשה מסיני שיהא פסולה אבל טרפה אינה אם כן דמה אינו בכרת שאין הנשמה יוצאה בה לכן צריך לומר דם משחיטה שהיתה לאחר עיקור: **דם** הקזה שהנשמה יוצאה בו. והוא הדין לדם שחיטה ונחירה ועיקור בעינן שהנשמה יוצאה בו אלא לא איצטריך למימר רק גבי דם הקזה שאין רגילות שיקיז דם לבהמתו עד שיצא להם דם הנפש: **דם** ביצים. פירש בקונטרס בילת תרנגולת לשון אחר ביצי זכר וקשיא דבגמרא קאמר אוציא דם ביצים שאין מין בשר: **דם** דגים אין חייבין עליו. משמע הא איסורא איכא וקשיא דבגמרא קאמר אמר רב דם דגים שכינסו אסור ומותיב ליה מברייתא ואמאי ליסייעיה ממתניתין ויש לומר אין הכי נמי הוה מצי למימר וליטעמיך תיקשי ליה ממתניתין: **שיש** בהן טומאה חמורה וטומאה קלה ויש בהן איסור והיתר והן מין בשר. וקשיא לרבינו ברוך למה צריך לכל הני לדין דבחד מינייהו סגי דלאוציא יו) דם מהלכי שתים שאין בהן טומאה קלה וכן בכלל של היתר ואיסור סגי:

אוציא

להקדים איכא בינייהו. שנתכוון להדליק תחלה ואחר כך לכבות והדליק וכבה במתייה אחת תנא קמא חייש למוקדם ומאוחר הילכך לתרתי ליכא לחיוביה דשמא כבה תחילה ולמפטריה בולא כלום נמי לא דהוי דלאקדומי לא אקדמיה אחורי נמי לא אחר הילכך מחייב חדא י) ורבי אליעזר לא חייש למוקדם ולמאוחר הילכך מחייב תרתי: **רב אשי אמר שנתכוון לכבות.** ולא להבעיר שלא היה יודע שסוף תחתונות להבעיר: **שאינה צריכה לגופה.** כגון זה שאינו צריך להבעירן אלא להתחמם במתייתן ומכל מקום יודע היה שיתבערו ועל מנת כן עשה וה"ל מתכוין מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא הן הבערה:

הדרן עלך ספק אכל חלב

אכל דם שחיטה (ג) **בבהמה.** בין בבהמה בין בחיה בין בעופות: **בין דם נחירה ובין דם עיקור.** שעקר סימניהם: **ובין דם הקזה** (ד) **שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו.** כרת דדם הנפש הן. ובגמ' ל)מפרש איזהו דם הקזה שהנפש יוצאה בו: **דם ביצים.** ביצי איל ושור. לשון אחר דם ביצים המוזרות שנתאדמו מחמת חמימות שישבה עליהן התרנגולת: **אין חייבין עליהן.** כרת יא) שאין כרת אלא בדם הנפש דכתיב (ויקרא יז) כי נפש כל בשר דמו היא כל אוכליו יכרת: **גמ' טומאה קלה.** טומאת אוכלין בכביצה: **טומאה חמורה.** כשהיא נבלה מטמאה במשא. ויש בהן איסור קודם שחיטה והיתר לאחר שחיטה:

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"א מהלכות שגגות הלכה ח:
לב ב מיי' פי"ז מהל' שגגות הלכה יב [ועפ"א מהל' שבת הל"ז]:
א ג מיי' פ"ו מהלכות מאכלות אסורות הל' ג [טוש"ע יו"ד סימן סו סעיף א]:
ד [מיי' שם הל' ד]:
ב ה מיי' שם הל' א:

◆

מוסף רש"י

הבערה ללאו יצאת. שהיתה בכלל לא תעשה כל מלאכה, ויצאת להוציאה מכללו ופרט בה לאו לעצמה ליתר לך שאינה במיתה כ"ד כשאר מלאכות אלא בלאו אם לבדו (סנהדרין לה: וכעי"ז שבת ע. ויבמות ו: וסנהדרין לה: ושם סב.). לחלק יצאת. שלא תאמר העושה ארבעה או חמשה אבות מלאכות בשוגג בשבת אינו חייב אלא אחת, דהא חד לאו איכא בכולהו וחד כרת, לפיכך פרט בה בפני עצמה להקיש אליה, מה היא מיוחדת וחייבין עליה לעצמה (פסחים ה: וכעי"ז סנהדרין לה: סב.). או: שלא תאמר אינו חייב סקילה עד שיחלל שבת בכל מלאכות, לכך יצאה הבערה מן הכלל ללמד, מה הבערה מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני עצמה, אף כל שהוא אב מלאכה וכו' (יבמות ו.). מלאכה שאינה צריכה לגופה. כל מלאכה שאינה צריכה אלא לסלקה מעליו הרי מלאכה שאינה צריכה לגופה, דבגופו לא נהנה ולא היה צריך לה, הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר"ש (שבת צג:).

הדרן עלך ספק אכל חלב

◆

שיטה מקובצת

א) פטור הא דתניא: ב) על תיבת אבל נרשם עליו קו להורות כי הוא יתר: ג) דם עיקור. אין לפרש שעקר הסימנים ממקום חיבורן ראינה מתה בעיקור זה וכדפרש"י בחולין דהלכה למשה מסיני הוא דאין שחיטה מועלת בסימנים עקורים אבל טריפה לא הוי וא"כ לא הוי דם שהנשמה יוצאת בו ואין חייבין עליו אלא מיירי בשחט בסימנין עקורים. הרא"ש ז"ל: ד) דם הטחול ודם הלב. נקטיה הכא לפי שיש בהם רוב דם והנפש תלוי בו אפ"ה אין חייבין עליו ודם האברים הוא. הרא"ש: ה) דם ביצים היינו ביצי זכר ויש בהם ריבוי דם כדאמרי' בפ' גיד הנשה. הרא"ש ז"ל: דם חגבים. עי' ר"נ כתובות פ' אע"פ תוס' בכורות (דף מג ע"ב) הרשב"א סי' מ"ו: ו) ביצים דם שרצים. גליון כן כתוב בס"י וכן גריס הרגמ"ה: ז) שיש בהן טומאה קלה וחמורה. וא"ת בעוף טמא מאי טומאה חמורה אית בה והרי אין נבלת עוף טמא מטמא בגדים וי"ל דעד עוף אית בה טומאה חמורה כגון נבלת עוף טהור וכן נמי צ"ל בהאי דקאמר ויש בה איסור והיתר דהיינו קודם שחיטה ולאחר שחיטה וגבי בהמה טמאה מאי היתר יש בה לאחר שחיטה אלא ש"מ צד בהמה קתני ובהמה טהורה אית בה איסור והיתר מיהו קשה דאמר בסמוך אי מה בהמה דאינה באה על הבנים אף עוף כו' מאי פריך הא איכא צד עוף דאינה באה על הבנים וצריך לומר לפי מה דמקשה בסוף דוקא קתני ולא צד וה"ה דהוי מצי למיפרך לפי מה שהוא סובר דדוקא קתני דמה בהמה דיש בה טומאה קלה וטומאה חמורה אף עוף כו' לאפוקי עוף טמא דאין בה טומאה חמורה. תוס': ח) קלה וטומאה חמורה ויש בהן איסור והיתר והן מין בשר אוציא: ט) שתים שאין בהן טומאה קלה תיבות ויש בהם טומאה חמורה ל"ש ואות ו' נמחק: י) חדא. תימה דא"כ יתחייב שתים ואם אין [נקרא בבת אחת] יפטור בלא כלום וי"ל דלכך מיהא חייב אחד לת"ק דס"ל דאחד משני דבריו לאו דוקא או אינו מקדים המוקדם או אינו מאחר המאוחר הילכך לא פגי דלא מחייב חדא בשביל אותו שאינו מקפיד בהקדמה או באיחור ובאחרת שרוצה בהקדמה ונמצא שנעשית עם האחרת בלא הקדמה ואיחור על השניה מפטר לעולם או בהקדמה או באיחור: יא) כרת דאין אות ש' ל"ש: יב) ולא נפח שעושה מלאכת ברזל אלא אות ר' נמחק: יג) בלע"ז כך הוא דרכו כשנבערו העצים: יד) פחמין מסיר הפחמין הגסים מן אות ו' ותיבת גבוה נמחק: טו) ברזל ומשאיר אות י' ן' נמחק: טז) כי אינו ראוין למלאכתו ואינו חפץ: יז) קלקול ור' אלעזר ברבי צדוק מחייב. אות ל' ותיבת יצחק נמחק: יח) דכתובות דף ה' [ועיין בתוס' יומא דף לד ע"ב]: יט) לגופה [illegible] רסבר נמחק: כב) תימא בשדה לא תי' בארעא ל"ש: כג) היא דאין צריך לגוף היסוד וי"ל: כד) ליה דס"ד דאיירי בארעא דידיה ולא"כ משני תיבות [illegible] אינו מקלקל בהבערה מדמחייב ליה אידך תנא ופטור משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וכן אמר מורי דכך יש לפרש בהך דכל כתבי [illegible] הרי שפיר מלאכה שאינה צריכה לגופה: כו) דאוציא דגים וחגבים ושרצים שאין תיבות דם מהלכי שתים ל"ש נמחק:

מסורת הש"ס

א) [שבת ע. וש"נ], ב) [שבת מא: וש"נ], ג) [שבת מא: ובשאר כל המקומות איתא מותר], ד) [בשבת שם ובשאר כל המקומות איתא אסור], ה) [שבת קג.], ו) [תוספתא דשבת פ"ב ה"ט], ז) [שבת עה: וש"נ], ח) [שם קה: וש"נ], ט) כתובה שבמשניות איתא דם דגים ודם חגבים וכן תוכחת מתום', י) פסחים סה. וכתים לה., כ) [חולין פד: לעיל ד. תוספתא פ"ב ה"ט], ל) [לקמן כב.], מ) נ"ל גדולים, נ) נ"ל ומשאיר, ס) [וע"ע תוס' שבת קלג: ד"ה דילמא וכו"ה כתוס' יומא לד: ד"ה הבא אמנם בתוס' כתובות לא נמצאין], ע) נ"ל דבכר.

◆

תורה אור השלם

ו. וכל דם לא תאכלו בכל מושבתיכם לעוף ולבהמה: ויקרא ז כו

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה ודם עיקור ודם הקזה שהנפש יוצאה וכו' דם בילים דם דגים דם חגבים: (ב) גמ' ויש בהן איסור ויש בהן היתר והן מין בשר אף כל שיש בהן טומאה קלה וטומאה חמורה ויש בהן איסור ויש בהן היתר והן מין בשר אוציא דם מהלכי שתים שאין בהן טומאה קלה אוציא דם בילים: (ג) רש"י ד"ה אכל דם שחיטה מין כנ"ל ותיבת בבהמה נמחק: (ד) ד"ה ובין דם הקזה שהנפש יוצאה:

◆

רבינו גרשום

ואמר בר' חנינא ור' אלעזר במתכוין לכבות את העליונות דהיינו לצורך נפח. אמר ר' ירמיה עד כאן עד שהרגם ר' יוחנן דבנפח שנו לא נתגלה טעמא של הלכה זו מ"ט מחייב ר' אלעזר שתים: אביי בר אבין ור' חנינא דאמרי תרוייהו כגון שנתכוון לכבות ולהבעיר. חייב שתים ות"ק דלא מחייב אלא חדא סבר לה כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת ולא לחטאת: ור' אליעזר בר' צדוק סבר לה כר' נתן דאמר לחלק יצאת. וחייב עליה חטאת. ואית דאמרי ע"כ לא נתגלה טעמא של הלכה זו עד שפירשה אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין: רבא אמר להקדים איכא בינייהו. בין ר' שמעון לר' אליעזר בר' צדוק כגון שנתכוון להקדים לכבות תחלה וכיבה והבעיר בבת אחת דר' שמעון בן אלעזר סבר כיון דלא איתעבידא מחשבתיה דלא כיבה תחלה פטור מן הכיבוי וחייב על הבערה ור' אליעזר בר' צדוק סבר דחייב שתים דנהי נמי דכיבוי אקדומי לא אקדים אחורי נמי לא מאחר: כגון שנתכוין לכבות וכיבה והובעיר מאיליהן. ת"ק סבר לה כר' שמעון דאמר דבר שאין מתכוין פטור. כדתנן ר' שמעון אומר גורר אדם מטה וכו': ור' אלעזר סבר לה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. כדקאמר גבי בכור אפילו מת אין מקיזין לו את הדם משום דקסבר אפילו דבר שאין מתכוין אסור: הא דתניא חייב קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. שדרכו של גחלים אינו אלא לצלות בשר וזה אע"פ שחתאן לצורך חימום ולא לצורך צלייה והובערו חייב ואידך תנא סבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ועוד שמעצמו הובערו: סליק פירקא

דם נחירה. דרסה או עיקור. ודם היקו של בהמה שהנשמה יוצאה בו. היינו דם קילוח חייב כרת עליו פרט לאותו דם ששותת תחלה ובסוף: דם (הבכור) [הטחול]. שפירש ממנו ודם הלב שפירש ממנו דם ביצים של בהמה אין חייבין עליהן כרת אלא לאו בעלמא ודם דגים וחגבים ושרצים אין חייבין עליהן וכו'. כדמפרש בגמרא: אף דם מהלכי שתים. כמו אדם ודם ביצים דברייתא מיירי בביצים דעוף דמוזרות ומעוברות בדם: מה עוף ובהמה מיוחד שיש בהן טומאה קלה. היינו טומאת אוכלין בכביצה וטומאה חמורה [illegible] אכילה. והיתר לאחר שחיטה: אוציא דם [illegible]